

Lise öğrencilerinin arabesk müziğe yönelik metaforik algılarının incelenmesi

Examining the metaphorical perceptions of high school students towards arabesque music

Emrah Lehimler¹, Selçuk Yakışan², Selami Zengin²

¹ Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü, Erzurum, Türkiye.

² Milli Eğitim Bakanlığı, Erzurum, Türkiye.

ÖZ

Bu çalışma, lise öğrencilerinin arabesk müziğe yönelik metaforik algılarını incelemektedir. Arabesk müzik, Türkiye’de özellikle düşük gelirli kesimlerin yaşadığı duygusal ve sosyal sıkıntıları yansıtan bir tür olarak öne çıkmıştır. Ancak, zamanla farklı toplumsal gruplarca da benimsenmiş ve popüler kültürün bir parçası haline gelmiştir.

Araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin arabesk müzik kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemektir. Bu bağlamda, lise öğrencilerinin arabesk müziği nasıl tanımladıkları, ona ilişkin hangi metaforları kullandıkları ve bu metaforları hangi kategoriler altında topladıkları incelenmiştir.

Araştırmada, Erzurum’daki liselerde öğrenim gören 382 öğrenciye açık uçlu bir soru sorularak, arabesk müziği bir varlığa benzetmeleri ve nedenini açıklamaları istenmiştir. Veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda öğrenciler tarafından 107 farklı metafor üretildiği görülmüştür. Öğrencilerin büyük bir kısmı arabesk müziği olumsuz bir şekilde tanımlamış, en çok kullanılan metaforlar “hayat”, “biber” ve “aşk” olmuştur. Metaforlar 10 kategoriye ayrılmış ve en yaygın kategori “Acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik” olarak belirlenmiştir. Ayrıca, arabesk müziğin bağımlılık yapıcı, iyileştirici, geçmiş anımsatıcı ve huzur verici yönleri de belirli oranlarda vurgulanmıştır. Cinsiyet ve sınıf seviyelerine göre algılar farklılık göstermekte olup, özellikle üst sınıf öğrencilerinin arabesk müziğe yönelik daha olgun ve sakinleştirici bir bakış açısına sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, öğrencilerin arabesk müziğe ilişkin algılarının, toplumda yaygın olan olumsuz yargıları yansıttığı söylenebilir. Ancak bazı öğrenciler tarafından da duygusal rahatlama sağlayan bir tür olarak değerlendirilmektedir. Araştırma, gençlerin arabesk müzikle kurduğu bağın kimlik ve kültürel aidiyet süreçlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: arabesk müzik, metafor, lise öğrencileri

ABSTRACT

This study examines high school students’ metaphorical perceptions of Arabesque music. Arabesque music has stood out in Turkey as a genre reflecting the emotional and social struggles of low-income groups. However, over time, it has been adopted by different social groups and has become a part of popular culture.

The aim of the study is to determine high school students’ metaphorical perceptions of the concept of Arabesque music. In this context, the study explores how students define Arabesque music, what metaphors they use for it, and how they categorize these metaphors.

In the research, 382 high school students in Erzurum were asked an open-ended question, prompting them to compare

Arabesque music to an entity and explain their reasoning. The data were analyzed using the content analysis method.

According to the findings, students generated 107 different metaphors. Most students described Arabesque music negatively, with the most common metaphors being "life," "pepper," and "love." The metaphors were grouped into ten categories, with the most common category being "The painful/sorrowful aspect of Arabesque music." Additionally, Arabesque music was also perceived as addictive, healing, reminiscent of the past, and soothing to a certain extent. Perceptions varied by gender and grade level, with upper-grade students demonstrating a more mature and calming perspective on Arabesque music.

In conclusion, it can be said that students' perceptions of Arabesque music reflect the widespread negative judgments in society. However, some students also consider it a genre that provides emotional relief. This study highlights the significant role of Arabesque music in young people's identity and cultural belonging processes.

Keywords: arabesque music, metaphor, high school students

1. GİRİŞ

Müzik, insanlığın varoluşundan günümüze kadar kültürel, toplumsal ve bireysel düzeyde önemli bir rol oynamıştır. Müzikal tercihler, sadece estetik bir tercih olmanın ötesinde, toplumların sosyal yapıları, değerleri ve kimlikleriyle de güçlü bir ilişki içindedir.

Türkiye'de 20. yüzyılın ortalarından itibaren popülerleşen arabesk müzik hem toplumsal hem de bireysel düzeyde çeşitli algılarla şekillenmiştir. Arabesk müzik, söz konusu dönemin sosyal ve kültürel koşullarını yansıtarak, özellikle toplumun düşük gelirli kesimlerinin yaşadığı zorlukları ve acıları dile getiren bir tür olarak bilinirken, zamanla geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmıştır. Ancak, bu müzik türü, toplumsal açıdan genellikle olumsuz bir şekilde algılanmış ve sıklıkla yoz müzik (Güngör, 1993; Stokes, 1992/1998), problem müzik (Şenel, 2019), geri kalmış ve doğulu göçmen işçilerin müziği (Stokes, 1992/1998), yabancılaşmanın müziği (Oskay, 2004; Say, 2005), gece kondu müziği (Eğribel, 1984; Güngör, 1993) olarak tanımlanmıştır.

Erol'a göre popüler müziklerin belirli bir toplumsal katmanla ilişkilendirilmesi doğru değildir (2005, s. 83). Özellikle günümüzde sıkça kullanılan sosyal medyayla birlikte her tür müziğin toplumun tüm tabakalarına nüfus ettiği ve beğenildiği görülmektedir. Bu bağlamda, özellikle günümüzde arabesk müziği toplumun belirli bir kesimini içine alan bir müzik türü olarak tanımlamak eksik bir görüş olacaktır.

Arabesk müziğin geçmişine bakıldığında, Türkiye'nin özellikle son elli yılını içine alan kültürel oluşumunda önemli bir yer tutan, sosyal ve toplumsal yapıyı etkileyen bir müzik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren popülerleşmeye başlayan bu tür, özellikle düşük gelirli toplumsal kesimlerin yaşam koşullarını ve duygusal dünyalarını yansıtan sözleriyle dikkat çekmiştir. Arabesk müzik, genellikle melankolik, hüznü ve acı temasına odaklanarak, toplumun belirli bir kesiminin yaşadığı zorlukları dile getirmiştir.

Günümüzde, arabesk müzik, sadece hüznü ve acıyı ifade etmenin ötesinde, popüler kültürle harmanlanarak daha geniş kitleler tarafından farklı şekillerde benimsenmiştir. Sosyo-kültürel yapılar değiştikçe, arabesk müziğin anlamı da farklılaşmaktadır. Gençlerin arabesk müziğe yönelik algıları, sadece müziğin içeriğiyle değil, aynı zamanda müziğin toplumsal anlamı ve popüler kültürdeki yeriyle de ilişkilidir.

Günümüz müzik türlerine bakıldığında iç içe girmiş müzikal unsurlardan bahsetmek mümkündür. Özellikle Türk popüler müziğine bakıldığında çeşitli müzik türlerinin günümüzde iç içe kullanıldığı ve her türün özelliklerini yansıtan karma türler ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda değişen ve dönüşen arabesk müziğin, gençlerin toplumsal ve kültürel kimlikleriyle nasıl örtüştüğü, dönemin toplumsal sorunlarına ne ölçüde tepki verdiği gibi sorular, müziğin zaman içindeki evrimi ve gençlik kültüründeki rolünü anlamak için kritik öneme sahiptir.

Gençlerin müzikle kurduğu ilişki, onların kimlik gelişim sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Müzik, bir tür kimlik inşası ve toplumsal aidiyetin oluşturulmasında önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Gençlerin müziğe yönelik algıları, aile yapıları, sosyo-ekonomik durumları ve arkadaş çevrelerinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Özellikle popüler müzik türleri, gençlerin toplumsal cinsiyet, sınıf ve etnik kimlik gibi unsurları içeren dünyalarını şekillendirmekte önemli bir etken oluşturur.

Metaforlar, insanların dünyayı anlamlandırma ve algılama biçimlerini ifade eden güçlü dil araçlarıdır. Özellikle gençlerin müzikle kurduğu metaforik ilişki, onların toplumsal kimlik ve değerler sistemini ortaya koymada anahtar bir rol oynar. Bu bağlamda, arabesk müziğe dair metaforlar, dinleyicilerin bu türü nasıl algıladıklarını ve hangi toplumsal bağlamlarda anlamlandırdıklarını gösteren önemli göstergeler olabilir.

Araştırma konusuyla ilgili literatür incelendiğinde, lise öğrencilerinin müzik veya müzik dersi ile ilgili metafor analizi çalışmalarına rastlamak mümkündür (Babacan, 2014; Baran, 2023; Çakan-Uzunkavak ve Gül, 2019; Düzgören ve Gerekten, 2017; Karakoç ve Aryol, 2022). Ayrıca literatürde çeşitli müzik türlerine yönelik metafor analizi çalışmaları da bulunmaktadır (Aydiner-Uygun, 2015, 2017; Ayhan vd., 2016; Gerekten ve Barışeri-Ahmethan, 2018). Literatürde arabesk müzik kavramıyla ilgili bir metafor analizi çalışmasına rastlanmamıştır.

Yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında bu araştırma, lise öğrencilerinin arabesk müziğe yönelik metaforik algıları üzerine odaklanacaktır. Bu bağlamda, gençlerin arabesk müziği nasıl tanımladıkları ve bu müzik türüyle ilgili ne tür metaforik imgeler kullandıkları, onların müzik türüne karşı olan tutumlarını ve kültürel birikimlerini anlamak açısından önemli ipuçları sunacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin “arabesk müzik” kavramına yönelik metaforik algılarını belirlemektir. Bu bağlamda araştırma, farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerin; “arabesk müzik” kavramına ilişkin hangi metaforları kullandıklarını ve bu metaforlar aracılığıyla bilinç altı ve deneyimlerinde arabesk müziği nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymaya odaklanacaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Lise öğrencileri “arabesk müzik” kavramını hangi metaforlarla açıklamaktadırlar?
- 2- Lise öğrencilerinin “arabesk müzik” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında yer alır?
- 3- Lise öğrencilerinin “arabesk müzik” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar öğrencilerin demografik özelliklerine göre bir farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Öğrencilerin arabesk müziğe dair kullandıkları metaforların belirlenmesi, duygusal ve sosyal konulardaki metaforik algılarının ortaya konulması açısından önemlidir. Metaforların analizi sonucunda, öğrencilerin benzer deneyim ve duygularını ifade ettikleri temalar belirlenecektir. Bu temalar, arabesk müziğin bireyler üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından değerli görülmektedir. Araştırma, lise düzeyindeki öğrencilerin arabesk müziği nasıl algıladıklarını ve bu algıların arkasındaki duygusal, sosyal ve kültürel dinamikleri anlamak için önemli bir katkı sağlayacaktır. Elde edilen bulgular hem eğitim alanında hem de müzik kültürü üzerine yapılacak çalışmalara ışık tutabilir. Öğrencilerin metaforlar üzerinden arabesk müziğe yükledikleri anlamlar, müziğin toplum üzerindeki etkilerini ve bireylerin yaşam deneyimlerini yansıtmaları açısından değerli görülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, Erzurum ili Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilerin “arabesk müzik” kavramına ilişkin metaforik algıları yardımıyla belirlemeye yönelik nitel bir çalışmadır. Metaforlar, insanların deneyimlerini anlamlandırmada akli ve hayal dünyasını etkili bir biçimde birleştirerek birçok parçayı alıp tek bir genel haline getiren veri azaltıcı araçlardır (Miles ve Huberman, 2015).

Bu çalışmada olgu bilim (fenomenolojik) modeli kullanılmıştır. Olgu bilim, bireylerin farkında olduğu ancak ayrıntılı bir şekilde anlayamadığı olgulara odaklanmaktadır. Algı ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ele alındığı bu yöntem, tamamen yabancı olunmayan ancak tam anlamıyla da kavranamayan olguların incelenmesine yönelik çalışmalara uygun bir araştırma zemini sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılı içerisinde Erzurum İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüştür. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

CİNSİYET	f	%
Erkek	157	41.1
Kız	225	58.9
SINIF DÜZEYİ	f	%
9. Sınıf	64	16.8
10. Sınıf	117	30.6
11. Sınıf	160	41.9
12. Sınıf	41	10.7
TOPLAM	382	100

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aşaması, araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama formu kullanılarak yapılmıştır. İki bölümden oluşturulan anket formunun birinci bölümünde; öğrencilerin kişisel bilgileri, ikinci bölümde ise açık uçlu tek bir soruya yer verilmiştir. Açık uçlu sorunun yer aldığı kısımda öğretmenlerin “arabesk müzik” algılarını belirlemek için onlara; “arabesk müziği”; canlı veya cansız bir varlığa benzetecek olurlarsa neye benzetecekleri ve bu benzetmenin nedenini açıklamaları için de çünkü ile başlayan boşluklu cümleyi doldurmaları istenmiştir. Bu cümle; “Arabesk müzik..... benzer. Çünkü.....” şeklinde boşluk doldurma cümlesi olarak verilmiştir. Bu şekilde; “arabesk müzik” ile ilgili bir metafor üretmeleri ve bunları kullanma nedenlerini açıklamaları istenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilere görüşme formu dağıtılarak akla gelen ilk metaforları yazmaları istenmiş ve 15 dakikalık bir süre verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik incelenmesi ve yorumlanmasıdır (Berg ve Lune, 2019). Bu bağlamda lise öğrencilerinin arabesk müziğe ilişkin oluşturdukları metaforlar 4 aşamada analiz edilmiştir. Bunlar, metaforların kodlanması ve ayıklanması, kategori/temaların oluşturulması ve düzenlenmesi, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması ve verilerin bilgisayar ortamına aktarılarak yorumlanması aşamalarıdır.

Metaforların kodlanması ve ayıklanması: Bu aşamada “arabesk müzik” kavramına ilişkin öğrenciler tarafından üretilen metaforların listesi yapılmış ve her öğrencinin ürettiği metaforlar incelenmiştir. İnceleme tamamlandıktan sonra öğrencilerin anlamlı metaforlar üretip üretmediklerine, birden fazla metafor üretilip üretilmediğine ve bunları açıklayan anlamlı cümleler kurup kuramadıklarına bakılmıştır. Bu aşamada toplam 231 form elenerek araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayıklama işleminden sonra 382 öğrencinin oluşturduğu toplam 107 adet geçerli metafor elde edilmiştir.

Kategori/Temaların oluşturulması: Bu aşamada öğrenciler tarafından üretilen metaforların “arabesk müzik” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellik bakımından incelenmiş, üretilen her metafor ve metaforun açıklaması arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Kategorilerin oluşturulması için öncelikle kodlar bir araya getirilerek incelenmiştir. Kodlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilerek oluşturulan kategorideki verilerin anlam bütünlüğü kontrol edilmiştir. Sonuç olarak, arabesk müziğe ilişkin öğrenciler tarafından üretilen 107 metafor, açıklamalarına göre belli bir tema ile ilişkilendirilerek 10 farklı kategori oluşturulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması: Araştırmanın geçerliliğinin sağlanması için, elde edilen 107 metaforun oluşturulan kategorileri temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu bağlamda, öğrenciler tarafından üretilen metaforlar ve oluşturulan kategoriler üç uzmana gönderilmiştir. Hiçbir metafor ve kategori dışarıda bırakılmayacak şekilde eşleştirmeleri istenmiştir. Daha sonra elde edilen listeler karşılaştırılarak görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilmiştir.

Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması Miles ve Huberman'ın (2015, s. 64) güvenilirlik formülü (Güvenirlik = Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılarak yapılmıştır. Buna göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olması araştırmanın geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmanın güvenilirlik çalışması kapsamında görüşüne başvurulmuş uzmanların, 6 metaforu farklı bir kategoriyle ilişkilendirmiştir. Bu durumda araştırmanın güvenilirlik hesaplaması $107/107+6=.94$ olarak bulunmuş ve güvenilir olduğu kanıtlanmıştır.

Verilerin bilgisayar ortamına aktararak yorumlanması: Bu aşamada, elde edilen veriler SPSS 20.0 istatistik programına aktararak frekans ve yüzdeleri belirlenmiştir. Elde edilen istatistiki veriler tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilecektir.

3.1. Lise Öğrencilerinin “Arabesk Müzik” Kavramına İlişkin Metaforları

Katılımcı lise öğrencilerinin “arabesk müzik” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlarla ilgili elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin arabesk müzik kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar

No	Metafor	f	%	No	Metafor	f	%	No	Metafor	f	%
1	Hayat	43	11.3	37	Güneş	2	.5	73	Kapuska	1	.3
2	Biber	36	9.4	38	Hastalık	2	.5	74	Kar	1	.3
3	Aşk	27	7.1	39	Kahve	2	.5	75	Karpuz	1	.3
4	Soğan	20	5.2	40	Kalp	2	.5	76	Kars kaşarı	1	.3
5	Acı	16	4.2	41	Karamsarlık	2	.5	77	Kaya	1	.3
6	İğne	13	3.4	42	Psikolog	2	.5	78	Kitap	1	.3
7	Anı	11	2.9	43	Soğuk	2	.5	79	Kivi	1	.3
8	Alkol	10	2.6	44	Yara	2	.5	80	Kuru dal	1	.3
9	İlaç	9	2.4	45	Aile	1	.3	81	Kuş	1	.3
10	Su	9	2.4	46	Aslan	1	.3	82	Labirent	1	.3
11	Ateş	7	1.8	47	Ay	1	.3	83	Maden suyu	1	.3
12	Bıçak	7	1.8	48	Bataklik	1	.3	84	Makarna	1	.3
13	Deniz	7	1.8	49	Boş kâğıt	1	.3	85	Mavi	1	.3
14	Sigara	6	1.6	50	Bulut	1	.3	86	Merhem	1	.3
15	Fenerbahçe	5	1.3	51	Canavar	1	.3	87	Müslüm	1	.3
16	Gece	5	1.3	52	Çamur	1	.3	88	Müzik plağı	1	.3
17	Gül	5	1.3	53	Çekirdek	1	.3	89	Nar ekşisi	1	.3

18	Limon	5	1.3	54	Çıkılmaz sokak	1	.3	90	Oksijen	1	.3
19	Siyah	5	1.3	55	Çilek	1	.3	91	Okul	1	.3
20	Tatlı	5	1.3	56	Dambıl	1	.3	92	Oyun	1	.3
21	Yağmur	5	1.3	57	Deprem	1	.3	93	Peçete	1	.3
22	Anne	4	1.0	58	Doğa	1	.3	94	Pırasa	1	.3
23	Araba	4	1.0	59	Domates	1	.3	95	Rüzgâr	1	.3
24	Çikolata	4	1.0	60	Duman	1	.3	96	Salata	1	.3
25	Hüzün	4	1.0	61	Edebi tutku	1	.3	97	Sallanan sandalye	1	.3
26	Matematik	4	1.0	62	Ekşi elma	1	.3	98	Sıcak demir	1	.3
27	O	4	1.0	63	Elma	1	.3	99	Sınav	1	.3
28	Tuz	4	1.0	64	Ev	1	.3	100	Sonbahar	1	.3
29	Bant	3	.8	65	Fırtına	1	.3	101	Şeker	1	.3
30	Dert	3	.8	66	Girdap	1	.3	102	Taş	1	.3
31	Erik	3	.8	67	Gökkuşağı	1	.3	103	Uyku	1	.3
32	Ayna	2	.5	68	Gözlük	1	.3	104	Uyuşturucu	1	.3
33	Bergen	2	.5	69	Greyfurt	1	.3	105	Üzüntü	1	.3
34	Dert ortağı	2	.5	70	Hava	1	.3	106	Yalnızlık	1	.3
35	Duygu	2	.5	71	Hurma	1	.3	107	Yorgan	1	.3
36	Felsefe	2	.5	72	Kanser	1	.3				
TOPLAM										382	100

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin “arabesk müzik kavramını” ifade etmek için 107 metafor ürettikleri görülmektedir. Öğrencilerin arabesk müzik kavramını en çok hayat (43), biber (36) ve aşk (27) metaforlarıyla benzeştirdikleri görülmektedir.

Metaforlar ve açıklamaları incelendiğinde metaforların olumlu, olumsuz ve nötr yaklaşımlar barındırdığı söylenebilir. Tablo 3'te öğrencilerin oluşturdukları metaforlara yönelik yaklaşım durumları verilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin oluşturdukları metaforlara yönelik yaklaşım durumları

Yaklaşım Durumu	f	%
Olumlu	81	21.2
Olumsuz	248	64.9
Nötr	53	13.9
Toplam	382	100

Tablo 3'e göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun “arabesk müzik” kavramına yönelik olumsuz yaklaşım içeren metaforlar ürettikleri görülmektedir.

3.2. Lise Öğrencilerinin “Arabesk Müzik” Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforların Oluşturduğu Kategoriler

Katılımcı lise öğrencilerinin “arabesk müzik” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar 10 kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler ve içerisinde yer alan metaforlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4*Öğrencilerin arabesk müzik kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların kategorilere göre dağılımı*

No	Kategori	Metafor	f	%
1	Acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik	Acı (13), Alkol (1), Anne (2), Araba (4), Aşk (15), Ateş (7), Batakılık (1), Bergen (1), Bıçak (7), Biber (36), Canavar (1), Deniz (1), Deprem (1), Dert (2), Dert ortağı (2), Fenerbahçe (3), Fırtına (1), Gece (2), Gül (1), Güneş (1), Hastalık (1), Hayat (22), Hüzün (4), İğne (13), Kalp (2), Kanser (1), Kar (1), Karamsarlık (1), Kaya (1), Kuru dal (1), Limon (1), Mavi (1), Merhem (1), O (1), Okul (1), Peçete (1), Sıcak demir (1), Sınav (1), Sigara (4), Soğan (20), Soğuk (2), Sonbahar (1), Taş (1), Tuz (2), Üzüntü (1), Yağmur (3), Yalnızlık (1), Yara (2)	194	50.8
2	Bağımlılık yapma yönüyle arabesk müzik	Acı (1), Aile (1), Alkol (8), Aşk (4), Çamur (1), Çekirdek (1), Çıkmaz Sokak (1), Dambıl (1), Deniz (1), Kuş (1), Labirent (1), O (1), Sigara (2), Tatlı (1), Tuz (1), Uyku (1), Uyuşturucu (1)	28	7.3
3	Temel ihtiyaç/yaşam kaynağı olarak arabesk müzik	Anne (1), Aşk (1), Çikolata (1), Erik (1), Güneş (1), Hava (1), Oksijen (1), Su (4), Tuz (1)	12	3.1
4	Gerçek hayatın bir parçası olarak arabesk müzik	Acı (2), Aslan (1), Aşk (2), Bergen (1), Boş Kâğıt (1), Bulut (1), Deniz (2), Doğa (1), Duygu (2), Gözlük (1), Gül (1), Hayat (14), Kitap (1), Kivi (1), Limon (1), Maden Suyu (1), Matematik (1), O (1)	35	9.2
5	İyileştirici/sakinleştirici yönüyle arabesk müzik	Alkol (1), Ayna (1), Bant (3), Deniz (1), Ev (1), Fenerbahçe (2), İlaç (8), Psikolog (2), Su (1), Yorgan (1)	21	5.5
6	Dinlendirici/huzur verici yönüyle arabesk müzik	Aşk (1), Deniz (2), Gül (1), İlaç (1), Kahve (1), Müslüm (1), Sallanan Sandalye (1), Su (4), Yağmur (1)	13	3.4
7	Mutluluk verici/hayata renk katan yönüyle arabesk müzik	Anne (1), Aşk (1), Çikolata (3), Çilek (1), Domates (1), Edebi Tutku (1), Ekşi Elma (1), Elma (1), Erik (2), Gökkuşağı (1), Gül (2), Hurma (1), Karpuz (1), Kars Kaşarı (1), Limon (1), Makarna (1), O (1), Oyun (1), Salata (1), Şeker (1), Tatlı (4)	28	7.3
8	Geçmiş anımsatıcı yönüyle arabesk müzik	Anı (11), Aşk (1), Ay (1), Ayna (1), Felsefe (1), Hayat (6), Kahve (1), Karamsarlık (1), Müzik Plağı (1), Rüzgâr (1)	25	6.5
9	İç karartıcı/karamsar yönüyle arabesk müzik	Duman (1), Felsefe (1), Gece (3), Girdap (1), Hastalık (1), Matematik (1), Siyah (5), Yağmur (1)	14	3.7
10	Sıkıcı/kötü/anlamsız yönüyle arabesk müzik	Aşk (2), Dert (1), Greyfurt (1), Hayat (1), Kapuska (1), Limon (2), Matematik (2), Nar Ekşisi (1), Pırasa (1),	12	3.1

Tablo 4 incelendiğinde en fazla metafor “Acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik” kategorisinde bulunmaktadır (f=194; %50.8). Kategoriler incelendiğinde, farklı öğrencilerin aynı metafora farklı anlamlar yüklemesinden dolayı aynı metaforun birden fazla kategoride bulunduğu görülmektedir.

Acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 194 öğrenci arabesk müziği hüzünlendirici ve acı verici olarak 48 farklı metaforla tanımlamış ve en fazla metaforu bu kategoride üretmişlerdir. Bu kategoride en çok kullanılan metaforların Hayat (22), Soğan (20), Aşk (15) ve Acı (13) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

“Arabesk müzik aşka benzer. Çünkü üzer insanı.” Ö 49

“Arabesk müzik hayata benzer. Çünkü hüzün doludur.” Ö 208

“Arabesk müzik soğana benzer. Çünkü insanları ağlatır doludur.” Ö 241

“Arabesk müzik acıya benzer. Çünkü ilk başta hissetmesin ne olduğunu.” Ö 8

“Arabesk müzik ateşe benzer. Çünkü insanın içini yakar.” Ö 81

“Arabesk müzik bıçağa benzer. Çünkü yara açar.” Ö 91

Bağımlılık yapma yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 28 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 17 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforların Alkol (8), Aşk (4) ve Sigara (2) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

- "Arabesk müzik içkiye benzer. Çünkü insanı sarhoş eder." Ö 19
 "Arabesk müzik rakıya benzer. Çünkü sadece kaldıracı olan içer." Ö 23
 "Arabesk müzik aşka benzer. Çünkü insanı kendine bağlar." Ö 73
 "Arabesk müzik sigaraya benzer. Çünkü dinledikçe bağımlısı olursun." Ö 8
 "Arabesk müzik çekirdeğe benzer. Çünkü yedikçe yiyenin gelir." Ö 139
 "Arabesk müzik çamura benzer. Çünkü dinledikçe içine çeker." Ö 138

Temel ihtiyaç/yaşam kaynağı olarak arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 12 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 9 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun Su (4) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

- "Arabesk müzik suya benzer. Çünkü temel ihtiyaçtır." Ö 351
 "Arabesk müzik suya benzer. Çünkü onsuz olmaz." Ö 352
 "Arabesk müzik oksijene benzer. Çünkü nefes almanı sağlar." Ö 305
 "Arabesk müzik güneşe benzer. Çünkü onsuz hayat karanlıktır." Ö 194

Gerçek hayatın bir parçası olarak arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 35 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 18 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun Hayat (14) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

- "Arabesk müzik hayata benzer. Çünkü hayatın gerçeklerini yansıtır." Ö 213
 "Arabesk müzik hayata benzer. Çünkü gerçekleri ortaya koyar." Ö 224
 "Arabesk müzik kitaba benzer. Çünkü içi dolu doludur." Ö 280
 "Arabesk müzik kiviye benzer. Çünkü birçok meyvenin tadını alırız." Ö 281

İyileştirici/sakinleştirici yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 21 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 10 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun İlaç (8) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

- "Arabesk müzik ilaca benzer. Çünkü iyileştirir." Ö 260
 "Arabesk müzik ilaca benzer. Çünkü içince acı sinir stres hiçbir şey kalmaz." Ö 262
 "Arabesk müzik psikoloğa benzer. Çünkü psikolojimiz bozuk olduğunda iyi gelir." Ö 310
 "Arabesk müzik Fenerbahçe'ye benzer. Çünkü dertlerimize ilaç gibi gelir." Ö 177

Dinlendirici/huzur verici yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 13 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 9 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun Su (4) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

- "Arabesk müzik suya benzer. Çünkü akıp gider." Ö 354
 "Arabesk müzik kahveye benzer. Çünkü dinlendiricidir." Ö 268
 "Arabesk müzik Müslüm'e benzer. Çünkü babadır." Ö 298
 "Arabesk müzik sallanan sandalyeye benzer. Çünkü dinlendirir." Ö 314

Mutluluk verici/ hayata renk katan yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 28 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 21 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun Tatlı (4) ve Çikolata (3) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

- "Arabesk müzik çikolataya benzer. Çünkü hayattaki en tatlı şeydir." Ö 134
 "Arabesk müzik tatlıya benzer. Çünkü tadı güzeldir." Ö 366
 "Arabesk müzik şekere benzer. Çünkü tatlıdır." Ö 360

“Arabesk müzik güle benzer. Çünkü içini rahatlatır.” Ö 190

Geçmiş anımsatıcı yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 25 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 10 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun Anı (11) ve Hayat (6) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

“Arabesk müzik anılara benzer. Çünkü dinledikçe hatırlarsın.” Ö 28

“Arabesk müzik anılara benzer. Çünkü geçmişe götürür ve acı çekersin.” Ö 37

“Arabesk müzik hayata benzer. Çünkü genellikle geçmişe hatırlatır ve üzer.” Ö 210

“Arabesk müzik rüzgâra benzer. Çünkü insanı alır uzaklara götürür.” Ö 312

İç karartıcı/karamsar yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 14 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 8 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforun Siyah (5) ve Gece (3) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

“Arabesk müzik siyaha benzer. Çünkü kasvetli bir havası vardır.” Ö 323

“Arabesk müzik siyaha benzer. Çünkü karamsardır.” Ö 325

“Arabesk müzik geceye benzer. Çünkü karanlıktır.” Ö 180

“Arabesk müzik matematiğe benzer. Çünkü sorular içinde kaybolursun.” Ö 293

Sıkıcı/kötü/anlamsız yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 12 öğrenci arabesk müziği bağımlılık yapıcı olarak 9 farklı metaforla tanımlamıştır. Bu kategoride en çok kullanılan metaforların Matematik (2), Limon (2) ve Aşk (2) olduğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğrenci ifadelerine yer verilmiştir.

“Arabesk matematiğe siyaha benzer. Çünkü sıkıcıdır.” Ö 295

“Arabesk müzik limona benzer. Çünkü anlamsızdır.” Ö 289

“Arabesk müzik aşka benzer. Çünkü anlamsızdır.” Ö 71

“Arabesk müzik greyfurta benzer. Çünkü ekşi ve iğrençtir.” Ö 187

3.3. Lise Öğrencilerinin “Arabesk Müzik” Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforların Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Farklılıkları

Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak lise öğrencilerinin “arabesk müzik” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların cinsiyete göre nasıl bir farklılık oluşturduğuna ait bulgulara yer verilecektir.

Lisede öğrenim gören erkek ve kızlara ait veriler incelendiğinde kızların 82, erkeklerin ise 57 metafor ürettikleri tespit edilmiştir.

Metaforlara yaklaşım durumlarına bakıldığında, kızlar ve erkeklerin “arabesk müzik” kavramına yönelik yakın oranda olumsuz yaklaşımlarda bulunduğu görülmektedir (kız %65.8; erkek %63.7).

Kız ve erkek öğrencilerin oluşturdukları metaforların kategori durumlarına ait veriler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Erkek ve kız öğrencilerin arabesk müzik kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların kategorilere göre dağılımı

Kategori	Erkek		Kız	
	f	%	f	%
Acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik	77	49	117	52
Bağımlılık yapma yönüyle arabesk müzik	17	10.8	11	4.9
Temel ihtiyaç/yaşam kaynağı olarak arabesk müzik	4	2.5	8	3.6
Gerçek hayatın bir parçası olarak arabesk müzik	20	12.7	15	6.7
İyileştirici/sakinleştirici yönüyle arabesk müzik	8	5.1	13	5.8

Dinlendirici/huzur verici yönüyle arabesk müzik	5	3.2	8	3.6
Mutluluk verici/hayata renk katan yönüyle arabesk müzik	9	5.7	19	8.4
Geçmiş anımsatıcı yönüyle arabesk müzik	11	7	14	6.2
İç karartıcı/karamsar yönüyle arabesk müzik	4	2.5	10	4.4
Sıkıcı/kötü/anlamsız yönüyle arabesk müzik	2	1.3	10	4.4
TOPLAM	157	100	225	100

Tablo 5 incelendiğinde hem erkek hem de kızların arabesk müziği büyük oranda acı verici veya hüzünlendirici bir yönüyle tanımladıkları görülmektedir. Bu durum, arabesk müziğin duygusal yoğunluğunun her iki cinsiyette de güçlü bir şekilde hissedildiğini göstermektedir. Ayrıca cinsiyete göre diğer ortak yönlerle bakıldığında hem erkek hem de kızların arabesk müziği iyileştirici/sakinleştirici, dinlendirici/huzur, geçmiş anımsatıcı ve temel yaşam kaynağı olarak tanımlamışlardır.

Yine Tablo 5'e göre, erkekler daha çok arabesk müziği gerçek hayatın bir parçası ve bağımlılık yapıcı yönüyle tanımlarken, kızlar daha fazla mutluluk verici ve hayata renk katan yönüyle ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca kızlar, arabesk müziği sıkıcı veya karamsar yönleriyle erkeklerden daha fazla ilişkilendirmişlerdir. Bu durumun, cinsiyetlere bağlı farklı algıların ve kültürel bakış açılarının etkisiyle olduğu söylenebilir.

Araştırmada ikinci olarak lise öğrencilerinin "arabesk müzik" kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların sınıf düzeylerine göre nasıl bir farklılık oluşturduğuna bakılmıştır. Lisede öğrenim gören öğrencilerin sınıf düzeylerine ait veriler incelendiğinde 9. sınıfların 33, 10. Sınıfların 54, 11. Sınıfların 63, 12. Sınıfların ise 27 metafor ürettikleri tespit edilmiştir.

Metaforlara yaklaşım durumlarına bakıldığında, tüm sınıf düzeylerinin "arabesk müzik" kavramına yönelik olumsuz yaklaşımda bulunduğu görülmektedir (9. sınıf %75; 10. sınıf %66.1; 11. sınıf %63.1; 12. sınıf %51.2).

Sınıf düzeyine göre öğrencilerin oluşturdukları metaforların kategori durumlarına ait veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin arabesk müzik kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların kategorilere göre dağılımı

Kategori	9. Sınıf		10. Sınıf		11. Sınıf		12. Sınıf	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik	35	54.7	67	56.8	75	46.9	17	41.5
Bağımlılık yapma yönüyle arabesk müzik	4	6.3	4	3.4	14	8.8	6	14.6
Temel ihtiyaç/yaşam kaynağı olarak arabesk müzik	-	-	8	6.8	3	1.9	1	1.2
Gerçek hayatın bir parçası olarak arabesk müzik	3	4.7	8	6.8	21	13.1	3	7.3
İyileştirici/sakinleştirici yönüyle arabesk müzik	2	3.1	3	2.5	9	5.6	7	17.1
Dinlendirici/huzur verici yönüyle arabesk müzik	-	-	4	3.4	6	3.8	3	7.3
Mutluluk verici/hayata renk katan yönüyle arabesk müzik	6	9.4	10	8.5	11	6.9	1	2.4
Geçmiş anımsatıcı yönüyle arabesk müzik	6	9.4	7	5.9	11	6.9	1	2.4
İç karartıcı/karamsar yönüyle arabesk müzik	4	6.3	3	2.5	6	3.8	1	2.4
Sıkıcı/kötü/anlamsız yönüyle arabesk müzik	4	6.3	3	2.5	4	2.5	1	2.4
TOPLAM	64	100	117	100	160	100	41	100

Tablo 6'da verilen veriler doğrultusunda, acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, her sınıf düzeyinde en yüksek oranı almış kategoridir. Dolayısıyla lise öğrencilerinde arabesk müziğin duygusal bir yük ve hüznü taşıdığı algısının geniş çapta yaygın olduğu söylenilebilir.

Bağımlılık yapma yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, sınıf düzeyine göre paralel yönde bir artış olduğu söylenilebilir. Bu durum öğrencilerin arabesk müzikle olan bağlarını ve alışkanlıklarını vurgulayan bir algı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sınıf düzeyi arttıkça bu yönünün daha fazla ortaya çıkması, arabesk müziğin zamanla kötü bir alışkanlık haline geldiği görüşünü yansıtmaktadır.

Temel ihtiyaç/yaşam kaynağı olarak arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, en az metafor üretilen kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, genel olarak lise öğrencilerinin arabesk müziği bir yaşam kaynağı olarak algılanmadığı fikrini doğrular.

Gerçek hayatın bir parçası olarak arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, 11. sınıf öğrencilerinin %13.1'inin bu kategoriye seçmiş olduğu, diğer sınıflarda ise oranların daha düşük kaldığı görülmektedir. Bu da arabesk müziğin, öğrenciler için yaşamlarının önemli bir parçası olduğunu düşündükleri bir dönemin, 11. sınıfta daha belirgin olduğunu göstermektedir.

İyileştirici/sakinleştirici yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, özellikle 12. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre daha fazla bu yönü vurgulamış olduğu görülmektedir. Bu durum, sınıf seviyesi arttıkça stresle başa çıkma veya duygusal rahatlama arayışında arabesk müziğe yüklenen olumlu anlamı göstermektedir.

Dinlendirici/huzur verici yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, bu kategoride de genellikle düşük oranda metafor üretildiği görülmektedir. Sınıf düzeyi arttıkça arabesk müzikle ilgili dinlendirici ve huzur verici bir yaklaşımın algılandığı karşımıza çıkmaktadır.

Mutluluk verici/hayata renk katan yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, özellikle 9. ve 10. sınıf öğrencileri tarafından sıklıkla seçilmiş olduğu ancak, bu oranın 12. sınıf öğrencilerinde %2.4'e kadar düştüğü görülmektedir. Bu durum, gençlerin daha erken yaşlarda arabesk müziği keyifli ve canlı bir unsur olarak görme eğiliminde olduğunu, ancak yaş ilerledikçe arabesk müzikle ilgili algının daha melankolik bir hal aldığını gösterebilir.

Geçmiş anımsatıcı yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, özellikle 9. sınıf (9.4%), 10. sınıf (5.9%) ve 11. sınıf (6.9%) öğrencileri arasında öne çıktığı görülmektedir. 12. sınıfta ise bu kategoriye olan ilgi azalmıştır. Bu durum, arabesk müziğin geçmişle bağlantı kurma veya nostaljik bir öge taşıma fikrinin, daha genç öğrencilere özgü olduğunu gösterebilir.

İç karartıcı/karamsar yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, yine az tercih edilen bir kategori olduğu görülmektedir. En çok tercih 9. sınıf öğrencilerinde (6.3%) olmuştur. Bu durum, arabesk müziğin karamsar yönünün genç öğrenciler arasında bir endişe veya olumsuz duygular yarattığını gösterebilir.

Sıkıcı/kötü/anlamsız yönüyle arabesk müzik kategorisi incelendiğinde, yine az tercih edilen bir kategori olduğu görülmektedir. Bu kategoride en çok tercih 9. sınıf öğrencileri arasında yapılmıştır. Bu durum, arabesk müziğin sıkıcı ya da anlamsız olduğu yönündeki algının daha genç öğrencilerde görüldüğünü belirtmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma, lise öğrencilerinin “arabesk müzik” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforları ve bu metaforların kategorilerdeki dağılımlarını incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin arabesk müziğe yönelik metaforları genellikle olumsuz bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Öğrencilerin en çok kullandığı metaforlar arasında “hayat”, “biber” ve “aşk” yer alırken, bu metaforlar çoğunlukla arabesk müziği olumsuz bir şekilde tanımlamaktadır. Güngör (1993) arabesk müziğin kader, dünya, felek, çile, Tanrı, ölüm, aşk gibi kavramlarla kodlanıp dinleyici kitleye mesaj verildiğini öne sürmektedir. Özbek (2000, s. 105) ise arabesk müziğin insan ilişkilerine ait genel konuları içerdiğini ve hayata dair sorunlardan bahsettiğini belirtmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde günümüz gençlerinin de arabesk müziği yine bu kodlarla algıladıkları söylenebilir. Özellikle “acı verici/hüzünlendirici yönüyle arabesk müzik” kategorisi, öğrencilerin büyük bir kısmı tarafından tercih edilmiştir. Ayrıca, “bağımlılık yapma yönüyle arabesk müzik” kategorisinde de belirgin bir eğilim görülmektedir. Şen ve Kaplan (2020) arabesk müziği, temelinde acı ve hüznü barındıran ve şehir hayatına ayak uyduramayan toplumsal sınıfın müziği olarak tanımlamaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında günümüz gençlerinin de arabesk müziği büyük oranda bu yönüyle algıladıkları söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara, öğrencilerin çoğunluğunun arabesk müzikle ilgili olumsuz metaforlar ürettikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, lise öğrencilerinin arabesk müziği çeşitli sebeplerden dolayı (söz içeriği, melodik yapı, armonik yapı, solistin ses yapısı ve hançeresi, kullanılan enstrümanlar vb.) olumsuz öğelerle anlamlandırdıklarını göstermektedir. Burada en belirleyici öge söz içerikleridir. Araştırmadan elde edilen metaforlar incelendiğinde en çok kullanılan metaforların arabesk müzik şarkı sözleriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Özbek (2000) Orhan Gencebay'ın şarkı sözlerinde sıklıkla yer alan temel sözcüklerin sıklıklarını araştırmıştır. Buna göre araştırmada elde edilen metaforlarla Orhan Gencebay'ın şarkı sözlerinde sıklıkla yer alan temel sözcüklerin¹ uyuştugu görülmektedir (aşk, dert, hayat, acı). Erşanlı (2012) yaptığı araştırmada, arabesk müzik sanatçılarının eserlerini tanıtmak için üretmiş oldukları video kliplerde sıkça karşılaşılan öğelerin aşk, ayrılık, ölüm, aldatma, özlem, aile, cinayet olduğunu belirtmektedir.

Arabesk müzik, toplumsal açıdan zaman zaman olumsuz bir şekilde konumlandırılmıştır. Yapılan araştırmalarda, arabesk müzik genellikle toplumda “hüzünlü” ve “karamsar” bir tür olarak algılanmıştır (Dönmez, 2011; Öge, 2014; Şenel, 2019; Ülger, 2002). Öğrencilerin arabesk müziğe dair “acı”, “soğan”, “ateş”, “bıçak”, “karamsarlık” gibi metaforlar üretmeleri, bu olumsuz algıların bir yansıması olarak düşünülebilir. Ayrıca, arabesk müziğin sosyal ve kültürel bağlamda da sıklıkla marjinalleşmiş ve genellikle “düşük kültür” olarak kabul edilmesinin bir sonucu olarak olumsuz algılar gelişmiş olabilir.

Arabesk müzik hakkında en fazla üretilen metaforlar acı, hüzün ve bağımlılık gibi olumsuz duyguları yansıtırken, daha az bir grup öğrenci arabesk müziği iyileştirici, huzur verici ve mutluluk verici yönleriyle tanımlamıştır. Erdal (2015) arabesk müziğe hayran olan ve hayran olmayan dinleyicilerin alımladığı duyguların, arabeski sevmeye düzeyiyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Erdal'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre, arabesk müziğe hayran kişilerde sadece hüzün, keder ve gerilim gibi negatif duygular uyandırmadığını, başta nostalji olmak üzere, hassasiyet, güç, sakinlik, hayranlık gibi daha kompleks ve pozitif duygular uyandırdığını göstermektedir. Diğer yandan arabesk müziğe hayran olmayan kişilerde üzüntü ve gerilim faktörlerinde arabesk severlerin hissiyatına göre daha yüksek algı puanına sahip olduklarını belirtmektedir. Erdal'ın elde ettiği bu sonuçlar araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada oluşturulan kategorik analizler, arabesk müziğin öğrenciler tarafından hem negatif hem de pozitif duygusal çağrışımlar yaparak farklı yaşam alanlarında yer bulduğunu göstermektedir.

Elde edilen bulgulara öğrencilerin bazılarının arabesk müziği “gerçek hayatın bir parçası” olarak tanımladıkları görülmektedir. Arabesk müzik müzikler genellikle toplumsal düzeydeki sıkıntıların ve bireysel yalnızlıkların ifade bulduğu bir mecra olarak görülür. Bu açıdan bakıldığında, “Hayat” ve “Kitap” gibi metaforlar, arabesk müziğin dinleyiciye toplumsal gerçeklik hakkında bir pencere açtığını ve yaşamın zorlukları ile bireysel deneyimlere dair güçlü bir yansıma sunduğunu göstermektedir.

Araştırmada öğrencilerin arabesk müziğe ilişkin ürettikleri “bağımlılık yapıcı” metaforlar da dikkat çekici bir bulgudur. “Alkol”, “sigara”, “uyuşturucu” gibi metaforların karşımıza çıkması arabesk müziğin gençlerde bu tarz bağımlılık yapıcı maddelerle algılandığını göstermektedir. Bazı araştırmalara göre arabesk müziğin alkol/madde kullanmayı özendiren ve şiddet eğilimi oluşturabilen bir müzik türü olduğu belirtilmektedir (Biçer ve Ertan, 2017; Sezer, 2011; Şenel, 2019; Uluçay, 2018). Elde edilen sonuçlar bu araştırmalarla örtüşmektedir.

Araştırma bulgularında “iyileştirici/sakinleştirici yönüyle arabesk müzik” kategorisinde “ilaç” metaforunun öne çıktığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerde arabesk müziğin bir iyileştirme ya da sakinleştirme etkisi yarattığı algısını yansıtmaktadır. Öğrencilerin arabesk müziği, zaman zaman insanların duygusal boşluklarını dolduran ve yaşanan zorluklardan kaçmak için başvurulacak bir “ilaç” ya da “kaçış” aracı olarak gördükleri söylenebilir.

Elde edilen bulgular, arabesk müzik kavramının, dinleyicilerinin hayatındaki derin duygusal etkileri, toplumsal algılar ve kişisel deneyimlere dayalı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle öğrencilerin aynı metaforlara farklı anlamlar yüklemesi, müziğin çok katmanlı ve kişisel bir deneyim olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, elde edilen metaforların evrensel doğasını da vurgulamaktadır. Benzer kavramsallaştırmalar farklı türde müzikler üzerine yapılan çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Arabesk müzikle kültürel olarak farklı ama tematik ve yapısal olarak benzeşen flamenko, blues, caz, rebetiko, fado, sevdalinka gibi müzik türleri pek çok ortak yön taşır. Bu türlerin benzerliği sadece müzikal değil, aynı zamanda toplumsal, tarihsel ve duygusal temellerdedir. Bu türler üzerine yapılmış olan metafor çalışmaları incelendiğinde

¹ Aynı veya yakın anlama gelen kelimeler birleştirilerek ele alınmıştır.

ortak metaforlar olduğu gözlemlenmektedir. Latić (2024) yaptığı çalışmada Sevdalinka türünde en çok aşk, tutku, melankoli, hüznün, geçmiş özlemi, kadercilik gibi metaforların olduğunu belirtmektedir. Sümbüllü ve Feyzi (2022) Novi Pazar Sevdalinkaları üzerine yaptıkları çalışmada, en çok işlenen temaların aşk, aşık, sevgili olduğunu belirtmişlerdir. Gussow (2018) blues müziğin acıyı ifade ettiğini belirtmektedir. Romner (2013) blues ve caz müziğin aşk, üzüntü, öfke, umutsuzluk gibi temaları işlediğini belirtmektedir. Rosillo-Rodes ve diğerleri (2024) flemenko müziğin acı, keder, aşk gibi metaforları yaşamın trajik boyutları, içsel yıkım, varoluşsal ıstırap ve aşkın tutkulu ve yıkıcı doğası gibi temalarla ilişkilendirmiştir. Yukarıda verilen araştırmalardan anlaşılacağı üzere bu çalışmada bulunan temalar diğer müzik türleri ile de benzerlik göstermektedir. Bu durum, elde edilen metaforların farklı kültürler ve müzik türleri arasında aynı duyguları ifade etmedeki geniş kapsamlı uygulanabilirliğini ve önemini vurgulayarak evrensel olarak ilişkilendirilebilir kılmaktadır.

Sonuç olarak, arabesk müzik hakkında oluşturulan metaforlar, müziğin kültürel ve duygusal yansımalarında ne kadar güçlü bir etkiye sahip olduğunu, bu müzik türünün dinleyicilerine farklı duygusal tepkiler verdiğini ve gençlerin bu müzik türüne olan yaklaşımını gösteren önemli bir ölçüt sunmaktadır. Öğrencilerin arabesk müziği tanımlamak için kullandıkları metaforlar hem müziğin olumsuz hem de iyileştirici, sakinleştirici yönlerine dair çok katmanlı bir algıyı yansıtmaktadır. Bu durum, arabesk müziğin, toplumsal ve bireysel düzeyde çeşitli duygusal ve psikolojik etkiler yaratan bir tür olarak algılandığını göstermektedir.

Bu araştırmanın sonuçları, gençlerin arabesk müzik hakkında sahip oldukları algıyı anlamaya yönelik değerli veriler sunmakta olup, gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayabilir.

Etik kurul onayı

Çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu Güzel Sanatlar Birim Etik Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanmıştır (tarih: 15.05.2023, sayı: 79332546-000.E.2000167692 (2023/6-1)).

Yazarlık katkısı

Çalışmanın tasarımı ve konsepti: EL, SY, SZ; verilerin toplanması: EL, SY, SZ; sonuçların analizi ve yorumlanması: EL, SY; çalışmanın yazımı: EL, SZ. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirmiş ve makalenin son halini onaylamıştır.

Finansman kaynağı

Yazarlar, çalışmanın herhangi bir finansman almadığını beyan etmektedir.

Çıkar çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Ethical approval

The study was approved by Atatürk University Social and Human Sciences Ethics Committee Fine Arts Unit Ethics Committee Presidency (date: 15.05.2023, number: 79332546-000.E.2000167692 (2023/6-1)).

Author contribution

Study conception and design: EL, SY, SZ; data collection: EL, SY, SZ; analysis and interpretation of results: EL, SY; draft manuscript preparation: EL, SZ. All authors reviewed the results and approved the final version of the article.

Source of funding

The authors declare the study received no funding.

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

KAYNAKLAR

- Aydiner-Uygun, M. (2015). Öğretmen adaylarının geleneksel müzik türlerine ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Aydiner-Uygun, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin pop müzik ile ilgili algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. E. Hamarta, C. Arslan, S. Çiftçi, S. Avşaroğlu, O. Köksal ve M. Uslu (Ed.), *II. International Academic Research Congress içinde* (s. 532-539). Çizgi Kitapevi.
- Ayhan A., Danacı E. F. ve İlhan S. Y. (2016). Lisans öğrencilerinin Türkçe pop müziğe yönelik düşüncelerinin metafor analizi yoluyla değerlendirmesi. *Turkish Journal of Arts and Social Sciences*, 2(2), 1-10.
- Babacan, E. (2014). AGSL öğrencilerinin müzik kavramına ilişkin algıları: Metafor analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 124-132.

- Baran, S. (2023). Lise 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin müzik dersine yönelik tutumlarının incelenmesi ve metaforik analizi [Özel sayı]. EKEV Akademi Dergisi, 393-414.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2019). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (H. Aydın, Ed. ve Çev.). Eğitim.
- Biçer, S. ve Ertan, T. (2017). Arafta kalan gençlik: Arsız bela hayranları üzerine etnografik bir çalışma. Kurgu, 25(3), 96-119.
- Çakan-Uzunkavak, M. ve Gül, G. (2019). Lise öğrencilerinin müzik kavramına ilişkin metaforik algıları. Atlas Journal, 5(20), 481-494.
- Dönmez, B. M. (2011). Katharsis fenomeninin arabesk özelindeki görünümü. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(2), 228-249.
- Düzgören, H. ve Gerekten, S. E. (2017). Anadolu lisesi öğrencilerinin 'müzik dersi' kavramına ilişkin algıları: Metafor analizi. Online Journal of Music Sciences, 2(3), 86-117.
- Eğribel, E. (1984). Niçin arabesk değil?. Süreç.
- Erdal, B. (2015). Hissedilen ve algılanan duygular bağlamında Arabesk müzik beğenisini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. Journal of Human Sciences, 12(1), 1016-1055.
- Erol, A. (2005). Popüler müziği anlamak: Kültürel kimlik bağlamında popüler müzikte anlam. Bağlam.
- Erşanlı, B. (2012). Bir alt kültür yansıması olarak arabesk video müzik klipleri dilinin incelenmesi. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1), 117-123.
- Gerekten, S. E. ve Barışeri-Ahmethan, N. (2018). Güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin "Türk Halk Müziği" kavramına ilişkin algıları. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(2), 387-406.
- Gussow, A. (2018). Blues expressiveness and the blues ethos. 1 Şubat 2025 tarihinde <https://southernstudies.olemiss.edu/study-the-south/blues-expressiveness-and-the-blues-ethos/> adresinden erişildi.
- Güngör, N. (1993). Arabesk: Sosyokültürel açıdan arabesk olayı (2. bs.). Bilgi.
- Karakoç, E. ve Aryol, H. (2022). Anadolu lisesi öğrencilerinin "müzik dinlemek" ve "şarkı söylemek" kavramlarına ilişkin algıları: Metafor analizi. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (12), 211-230.
- Latić, D. (2024). Sevdah: Cultural conceptualizations of Bosnian folk songs. The handbook of cultural linguistics içinde (s. 579-594). Springer Nature Singapore.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). Nitel veri analizi (2. bs., S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Ed. ve Çev.). Pegem Akademi.
- Oskay, Ü. (2004). Yıkanmak istemeyen çocuklar olalım. Yapı Kredi.
- Öge, S. (2014). Arabesk kader algısı-Orhan Gencebay örneği. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (41), 48-76.
- Özbek, M. (2000). Popüler kültür ve Orhan Gencebay arabeski (4. bs.). İletişim.
- Romner, M. (2013). The use of metaphors and metonyms in Blues and Jazz standards. Lund University Publications.
- Rosillo-Rodes, P., Miguel, M. S. ve Sánchez, D. (2024). Computational lexical analysis of Flamenco genres. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.05723>
- Say, A. (2005). Müzik sözlüğü. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sezer, F. (2011). Öfke ve psikolojik belirtiler üzerine müziğin etkisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1), 1472-1493.
- Stokes, M. (1998). Türkiye'de arabesk olayı (H. Eryılmaz, Ed. ve Çev.). İletişim. (Orijinal yayın tarihi 1992)
- Sümbüllü, H. T. ve Feyzi, A. (2022). Novi pazar (yeni pazar) sevdalinkaları. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 11(2), 547-582. <https://doi.org/10.30903/Balkan.1226475>
- Şen, M. E. ve Kaplan, B. (2020). Alt kültürün bir yansıması olarak arabesk müziğin sosyolojik boyutları. İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 6(2), 45-50. <https://doi.org/10.22252/ijca.820981>
- Şenel, O. (2019). Problem müzik kavramı ve bir problem müzik türü olarak arabesk. The Journal of Academic Social Science, 2(2), 209-224.
- Uluçay, T. (2018). Lise öğrencilerinin dinledikleri müzik türlerinin şiddet eğilimlerine etkisi. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (41), 135-153.
- Ülger, B. (2002). Konfüçyüsçülüğün sanata bakış açısı ve bir kültür üretimi olarak popüler müzik: Konfüçyüs'ün mesajı Kırmızıgül ile somutlaşıyor. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 1-38.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Arabesque music, which became popular in Turkey from the mid-20th century onwards, has been perceived in different ways on both societal and individual levels. Often associated with themes of sorrow, pain, fate, and melancholy, Arabesque music is known for reflecting the emotions of people experiencing economic and social difficulties. However, over time, it has reached different audiences within popular culture and has been embraced by a broader listener base.

Public perceptions of Arabesque music are highly diverse. While some see it as “the voice of the people,” others consider it a genre that constantly reinforces themes of sadness and hopelessness, potentially hindering social progress. Understanding how young people perceive this genre is important for analyzing their socio-cultural structures and the meanings they attribute to music. In this context, this study aims to examine how young people internalize the concept of Arabesque music and the meanings they associate with it.

The purpose of the study is to determine high school students’ metaphorical perceptions of Arabesque music. Specifically, it investigates how they define Arabesque music, what metaphors they use to describe it, and how these metaphors are categorized. Through these metaphors, the study seeks to reveal students’ evaluations of Arabesque music and the type of connection they establish with it.

2. Method

This research was conducted using a qualitative research method and employed a phenomenological design. The study was carried out with high school students in Erzurum, where participants were asked to complete the sentence: “Arabesque music is like ... because ...”. The collected responses were analyzed using content analysis, and the metaphors were categorized accordingly. The study group consisted of 382 high school students, and a total of 107 metaphors created by the students were analyzed.

The research data were collected through an open-ended question to determine students’ perceptions of Arabesque music. The data were analyzed using content analysis, which was carried out in four stages:

- Coding and filtering metaphors – Students’ metaphors were examined, and responses that did not convey meaningful content were excluded. At this stage, 231 responses were eliminated, leaving 107 valid metaphors generated by 382 students.
- Categorizing metaphors – The metaphors were analyzed based on their common characteristics related to the concept of Arabesque music. Each metaphor and its explanation were examined to determine thematic relationships. The 107 metaphors were categorized into 10 distinct themes.
- Ensuring validity and reliability – Expert opinions were sought to enhance the reliability of the data, and the reliability calculation resulted in a 94% agreement.
- Data analysis using software – The collected data were entered into the SPSS program, and frequency and percentage distributions were calculated.

3. Findings, Discussion and Results

This study examined the metaphors created by high school students regarding the concept of Arabesque music and analyzed their distribution across categories. The findings suggest that students generally hold negative perceptions of Arabesque music. The most frequently used metaphors were “life,” “pepper,” and “love,” all of which were mainly associated with negative connotations.

Güngör (1993) argues that Arabesque music conveys messages to its audience through concepts such as fate, world, suffering, God, death, and love. Similarly, Özbek (2000, p. 105) states that Arabesque music addresses general themes related to human relationships and discusses life’s struggles. Based on the findings of this study, it can be said that today’s youth continue to perceive Arabesque music within these established conceptual frameworks. In particular, the category of “The painful/sorrowful aspect of Arabesque music”

was the most commonly cited by students. Additionally, a noticeable trend was observed in the category of “Arabesque music as addictive.”

Şen and Kaplan (2020) define Arabesque music as a genre rooted in pain and sorrow, representing the music of social classes struggling to adapt to urban life. The findings of this study indicate that contemporary young people largely perceive Arabesque music in the same way.

Most students generated negative metaphors about Arabesque music, suggesting that they associate it with unfavorable elements due to various factors such as its lyrics, melodic and harmonic structure, vocal techniques, and instrumental composition. Among these, the lyrical content appears to be the most influential factor. Many of the metaphors created by students seem to be directly linked to the themes found in Arabesque song lyrics. Özbek (2000) studied the frequency of specific keywords in Orhan Gencebay's lyrics and found a strong correlation between the metaphors generated in this study and the most commonly used words in Gencebay's lyrics (e.g., love, pain, life, suffering).

Erşanlı (2012) analyzed the themes commonly found in the music videos of Arabesque artists, identifying frequent motifs such as love, separation, death, betrayal, longing, family issues, and crime. Over the years, Arabesque music has often been perceived negatively in society. Research has shown that it is generally regarded as a melancholic and pessimistic genre (Dönmez, 2011; Öge, 2014; Şenel, 2019; Ülger, 2002). The students' use of metaphors such as “pain,” “onion,” “fire,” “knife,” and “pessimism” reflects these prevailing negative perceptions.

Additionally, the perception of Arabesque music as “addictive” was another significant finding in this study. The metaphors “alcohol,” “cigarette,” and “drug” suggest that students associate Arabesque music with addictive substances. Previous studies have indicated that Arabesque music can promote alcohol and substance use or even encourage violent tendencies (Biçer & Ertan, 2017; Sezer, 2011; Şenel, 2019; Uluçay, 2018). The findings of this study are consistent with these claims.

On the other hand, a smaller group of students described Arabesque music in a positive light, emphasizing its therapeutic and calming effects. The metaphor “medicine” was prominent in the category of “The healing/soothing aspect of Arabesque music.” This suggests that some students perceive Arabesque music as a source of emotional relief, helping individuals cope with hardships or escape from life's struggles.

The findings reveal that the concept of Arabesque music is shaped by deep emotional influences, societal perceptions, and personal experiences. The fact that students attributed different meanings to the same metaphors demonstrates that music is a multilayered and personal experience.

In conclusion, the metaphors generated about Arabesque music illustrate the genre's strong influence on cultural and emotional expressions. They also highlight the diverse emotional responses the music evokes in listeners and provide insight into young people's attitudes toward this genre. The students' descriptions of Arabesque music reflect a complex perception that includes both its negative aspects and its soothing, therapeutic qualities. This suggests that Arabesque music is perceived as a genre that creates various emotional and psychological effects on both a social and individual level.

The results of this study provide valuable insights into young people's perceptions of Arabesque music, which may contribute to future research in music education and cultural studies.